

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Eesti keele osakond

Kordused ema ja kahe väikelapse suhtluses

Bakalaureusetöö

Karmen Grigor
Juhendaja kaasprofessor Virve-Anneli Vihman

Tartu 2021

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetiline taust.....	4
1.1. Lastekeel.....	4
1.2. Eesti lastekeele uurimine	5
1.3. Sisendkeel.....	7
1.4. Kordused	9
2. Töö metoodika	12
2.1. Uurimismeetod ja -materjal.....	12
2.2. Korduste kodeerimine	15
3. Analüüs	18
3.1. Ema ja laste korduste kvantitatiivne analüüs	18
3.2. Ema ja laste korduste kvalitatiivne analüüs	25
Kokkuvõte	30
Kirjandus	31
Repetitions between two young children and their caregiver. Summary.....	33
Lisad.....	34
Lisa 1. Näide 11.10.2020 salvestise transkriptsioonist.....	34
Lisa 2. Näide 13.11.2020 salvestise transkriptsioonist.....	35

Sissejuhatus

Siinses bakalaureusetöös uuritakse korduste esinemist laste- ja sisendkeeles. Teema valiti isiklikust huvist, sest töö autori lähedastel on väikesed lapsed, kelle keele areng pakub keeleteaduse tudengile suurt huvi. Samas on kordusi eesti laste- ja sisendkeeles vähe uuritud, mistõttu täidab siinne töö lünka eesti lastekeele uurimustes.

Lastekeel on lapse enda produtseeritud keel, mis täiustub aja jooksul (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 178), sisendkeele mõiste alla kuulub kogu keeleline sisend, mida laps keelt omandades kogeb. Lastekeele analüüsimiseks tuleb võrrelda lapse keelt selle keelemudeliga, mida laps tegelikult kuuleb, mistõttu on siinses töös oluline vaadelda kõrvuti lastekeelt ja sisendkeelt. Lastekeele uurijad kasutavad selle kõne kohta, mida laps keelt omandades kuuleb, erinevaid termineid: sisendkeel, hoidjakeel, lapsele suunatud kõne, pealtkuuldud kõne jne (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 182). Nendes terminites on kohati erinevusi, kuid kokkuvõtvalt võib öelda, et need terminid paljuski kattuvad ja seetõttu kasutatakse siinses töös sisendkeele mõistet ka juhul, kui viidatud allikas esineb mõni teine ligilähedane termin.

Siinses bakalaureusetöös toetutakse eelkõige Helen Kõrgesaare doktoritööle (2016) ning Sirli Zuppingu ja Maigi Vija konverentsiettekandele (2015). Töö eesmärk on välja selgitada, milliseid kordusi esineb ühe ema ja tema kahe väikelapse eestikeelses suhtluses ning millised funktsioonid nendel kordustel ema ja laste vahelises kõnes on. Sellest lähtuvalt on tööl üks lai uurimisküsimus: mis roll on kordamisel ema ja lapse vahelises suhtluses? Täpsemad analüüsiküsimused on esitatud kolmandas analüüsipeatükis.

Analüüsi aluseks on helisalvestised ema ja kahe lapse (vanuses 1;4.0–1;5.2 ja 3;1.27–3;2.31) suhtlusest, mis on transkribeeritud ja seejärel kodeeritud tabeltöötlusprogrammi Exceli abil tabelkujule. Laste vanused on esitatud päeva täpsusega: aasta, kuu, päev.

Töö koosneb kolmest peatükist. Teoreetilises taustas antakse ülevaade lastekeele teooriatest ja tutvustatakse eesti lastekeele uurimusi ning selgitatakse sisendkeele ja korduste olulisust varasemate uuringute põhjal. Töö metoodikas kirjeldatakse uurimismaterjali ja -meetodit ning korduste kodeerimist. Kolmandas peatükis analüüsitakse kodeeritud andmeid nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt.

1. Teoreetiline taust

1.1. Lastekeel

Lastekeele uurimine on kestnud üle sajandi ja aja jooksul on muutunud nii andmete kogumise meetodid kui ka tehnilised vahendid. Kõige rohkem on muutunud lastekeele andmete tõlgendamise teoreetiline taust. (Argus 2003: 27) Tänapäevani ei ole lastekeele uurimisel ühtset teooriat, millest lähtuda. Laste keeleomandamist uurivad erinevate valdkondade teadlased, kes lähenevad lastekeele uurimisele erinevalt. Keeleomandamise uurimisel on kaks põhisuunda: formaalne-generativistlik-nativistlik ja kognitiivne-konstruktivistlik-funktsionalistlik lähenemine (Vihman 2018: 622–623). Selguse huvides viidatakse nimetatud lähenemistele edaspidi kui nativistid ja konstruktivistid.

Nativistide arvates on keel kaasasündinud (ingl *innate*) võime, millel on realiseerumiseks vaja mingi keele keskkonda (Ambridge, Lieven 2011: 1). Nativistid väidavad, et sisendkeel, mis on väikelapse keeleomandamise allikas, on täis kõnekeelele omaseid vigu ja lohakusi, mistõttu ei ole mõeldav, et laps suudaks puhtalt sisendkeelt kuuldes õigesti rääkima õppida. Seega seletavad nativistid laste keeleomandamist sellega, et inimese ajus on keelekeskus (ingl *language faculty*), kus on olemas üldised keeleprintsüübid, mis aitavad lapsel piiratud sisendkeele abil erinevaid grammatilisi tunnuseid, nt sõnajärg, ära õppida. Kusjuures selle teooria järgi oskab laps peale grammatilise tunnuse omandamist seda eksimatult alati kasutada. (Vihman 2018: 624) Samuti kuulub nativistliku teooria juurde mõiste *universaalne grammatika* (ingl *Universal Grammar*) ehk kõikides maailma keeltes kehtiv keele struktuur, mis peaks olema lastel kaasasündinud (Ambridge, Lieven 2011: 2).

Konstruktivistid kaasasündinud grammatika teooriat ei poolda (Ambridge, Lieven 2011: 2), vaid on seisukohal, et lapsed omandavad keelt läbi kogemuse ja kasutavad keeleomandamisel keelele omaseid konstruktsioone (näiteks sõna või lause tasandil), mida lapsed õpivad sisendkeelt kuuldes (Vihman 2018: 627). Laste keeleomandamisel on oluline sisendkeel, mille abil hakkab laps ära tundma mustreid ja analoogiaid keeles (Ambridge, Lieven 2011: 3). Konstruktivistid on leidnud, et laste individuaalsed

keeleomandamise erinevused tulenevad suuresti sisendkeele varieerumisest ja kvantiteedist. Konstruktivistid rõhutavad keeleoskuse sotsiaalset ja kommunikatiivset funktsiooni, samal ajal kui nativistide arust on oluline keele reeglipõhisus. (Vihman 2018: 627)

Konstruktivistid ja nativistid lähtuvad seega vastandlikest ideedest: keelt kas saab õppida või ei saa. Ometi ei ole mõlema teooria esindajatel lihtne teise seisukohti ümber lükata, sest andmeid analüüsida ja tulemusi tõlgendada saab erinevalt. (Vihman 2018: 627)

Nativistide ja konstruktivistide üks suur erinevus on see, kui oluliseks nad peavad laste keeleomandamisel sisendkeele rolli. Nativistid tunnistavad sisendkeele teatavat mõju, kuid on arvamusel, et ainult sisendkeele abil laps keelesüsteemi mõistma hakata ei saa. Nad on veendunud, et keele õppimine ilma kaasasündinud eelteadmisteta ei ole võimalik. (Vihman 2018: 625)

Siinses bakalaureusetöös lähtutakse konstruktivistlikust teooriast, sest töö autor usub, et sisendkeel mängib laste keeleomandamises olulist rolli ja töös uuritakse keelekasutust suhtluspõhiselt.

1.2. Eesti lastekeele uurimine

Sarnaselt muule maailmale hakati Eestis laste keeleomandamise vastu huvi tundma 1920. aastatel. Samas oli 20. sajandil Eestis lastekeele uurimine pinnapealne. Enne teist maailmasõda ilmus paar lastekeele artiklit, aga mitu aastakümnet ei ilmunud ühtegi Eestis kirjutatud lastekeele käsitlust ja alles 1990. aastatel hakati Eestis laste keeleomandamist uuesti uurima. Eesti lastekeele uurimises on kolm perioodi: 1920–1940, mil ilmusid esimesed lastekeele kirjutised Eestis, 1970–1993, mil eesti lastekeelt uuriti vaid väljaspool Eestit ja 1993. aastast tänase päevani, mil eesti lastekeelt on uuritud nii Eestis kui ka välismaal. (Argus 2008: 17)

Esimese eesti lastekeele uurimise perioodi autorid olid Julius Mägiste, Andrus Saareste ja Paul Ariste, kellelt ilmus lastekeele artikleid aastatel 1920–1940. Välismaal hakati eesti lastekeele vastu huvi tundma 1970. aastatel, mil lastekeelega tegelemine hakkas maailmas laialt levima. Teise eesti lastekeele uurimise perioodi olulised autorid on väliseesti teadlased Ellen Lipp, Els Oksaar ja Marilyn May Vihman. Välismaal kirjutatud eesti lastekeele uurimustel oli tihe side kakskeelsuse uurimisega. (Argus 2008: 17)

Eestis ei avaldatud Nõukogude perioodil ühtegi terviklikku lastekeelekäsitlust. Lastekeele uurimine sai Eestis uuesti hoo sisse alles 1990. aastatel, mil Tartu Ülikoolis loodi lastekeele uurimisrühm. Esimene eesti lastekeele andmekogu on rahvusvahelises lastekeele korpuses CHILDES kättesaadav alates 1998. aastast. (Argus 2008: 18) Tänapäevaks on CHILDES-i andmebaasis üheksa eesti lastekeele alamkorpust: Argus, Beek, Kapanen, Kohler, Kõrgesaar, Kütt, MAIN (kogutud pildi põhjal jutustatud narratiividest), Vija ja Zupping (CHILDES 2021). Valdavalt saab korpuse nime kokku viia korpuse koostanud teadlase perekonnanimega (Vaik, Vihman 2017: 206).

Eelmise sajandi lõpust alates on eesti keeles ilmunud mitmeid lastekeele uurimistöid: Kadri Videri 1995. aasta diplomitöö „2–3-aastaste laste sõnavara“, mis on sellest perioodist esimene eesti lastekeele uurimus, Maigi Vija 2005. aasta magistritöö „Isikuviietamine ja pronoomenid lapsekeeles“, Reili Arguse 2008. aasta doktoritöö „Eesti keele muutemorfoloogia omandamine“, Sirli Zuppingu 2013. aasta doktoritöö „Eesti keele ajasõnade omandamine“ jt. Eelkõige on uuritud eesti laste morfoloogia omandamist, kuid uuritud on ka sisendkeelt, näiteks Helen Kõrgesaare 2016. aasta doktoritöö „Eesti hoidjakeele pragmaatilised erijooned ja dünaamika ning mõju lapse keele arengule“. Kõrgesaar uuris oma doktoritöös muude sisendkeele tunnuste kõrval ka sisendkeeles ja lastekeeles esinevaid kordusi, mistõttu on Kõrgesaare töö siinse bakalaureusetöö seisukohalt oluline allikas, millele sisend- ja lastekeeles esinevate korduste funktsioonide uurimisel toetuda.

1.3. Sisendkeel

Konstruktivistliku lähenemise järgi on sisendkeelel lapse keeleomandamises oluline koht (Kõrgesaar 2016: 23). Lastekeel ja sisendkeel käivad käsikäes. Lastekeele uurimisel on lapse kõne vaatlemise kõrval sama oluline teada, millist sisendit laps keelt omandades kogeb, sest ei saa võrrelda lapse keelekasutust mingi keelemudeliga, mida ta tegelikult ei kuule. Sisendkeel aitab mõista, mida laps püüab öelda, kui ta kõneleb, ja kust lapse keelelised eripärad tulevad. Seetõttu on selles bakalaureusetöös lastekeele kõrval sama oluline ema kõne. Lastekeel on lapse enda räägitud keel, mis täiustub lapse vanemaks saades, kuni omandab täiskasvanu keele kõik tunnused (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 178). Lastekeelt iseloomustavad „--- žestid, vokaliseerimised, .. eriomane loov ja väljendusrikas keelekasutus --- ning laste kuuldavaks tehtud sisekõne (ingl *private speech*)“ (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 178). Eesti lastekeele uuringutes on lastekeele termin käinud tavaliselt väikelaste ja koolieelikute kõne kohta (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 179). Lastekeele mõiste on enamasti keeleuurijatele üheselt mõistetav (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 178), kuid sisendkeele termini kirjeldamine on keerulisem ja erinevad keeleuurijad kasutavad selle kõne kohta, mida laps keelt omandades kuuleb, erinevaid termineid.

Lapsega suhtlust tähistavaid termineid on palju ja nende kasutamine on ebaühtlane (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 180). Kõige levinum mõiste on *sisendkeel* (ingl *input*) (Argus 2008: 9), mille alla kuuluvad terminid *pealtkuuldud kõne* (ingl *overheard speech*) ja *lapsele suunatud kõne* (ingl *child-directed speech*) (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 182). Lapsele suunatud kõne sünonüüm on eesti keeles *hoidjakeel* (Argus 2003: 9). Selles bakalaureusetöös kasutatakse sisendkeele terminit just seetõttu, et see hõlmab kogu keelelist sisendit, mida laps keelt omandades kuuleb: nii temale suunatud kui ka täiskasvanutevahelist kõnet, televiisorist või raadiost kostvat keelelist sisendit jm.

Väikelapsega rääkides kasutavad täiskasvanud sageli lühikesi ja lihtsaid lauseid, kordavad sama asja eri variantides üle ja hääldavad häälikuid liialdatud selgusega ja korrektselt (Kõrgesaar, Kapanen 2015: 179). Täiskasvanu muudab oma kõnet lastega rääkides lihtsamaks ja selgemaks mitmel põhjusel: emotsionaalse sideme loomine, lapse

tähelepanu püüdmise, keele õpetamine, vestluse suunamine jne (Kõrgesaar 2016: 17). Suhtlus täiskasvanu ja lapse vahel on keeleomandamise seisukohalt väga oluline: näiteks täiskasvanu ja lapse vaheline asjade nimetamise mäng arendab lapse sõnavara (Tulviste 2008: 42). Tiia Tulviste (2008: 47) sõnul valmistab pidev lapsega rääkimine ja talle maailma selgitamine teda näiteks kooliks paremini ette, sest mida rohkem vanemad oma lastega jutustavad, seda suurem sõnavara lastel on ja suurem sõnavara aitab edukamalt omandada ka kirjalikku keelt. Suurest sisendkeele mahust veel olulisem on sisendkeele kvaliteet, mille all peetakse silmas mitmekesisist ja terviklikku sõnavara ja grammatikat. Mitmekesisem sisendkeel on sageli sotsiaal-majanduslikult kõrgema staatusega lapsevanematel. (Kütt 2020: 198) Andra Kütt (2015: 63) on leidnud, et olenemata sellest, kas laps elab maal või linnas, on kõrgharidusega emadel reeglina suurema sõnavaraga laps. Kõrgema haridusega emad julgustavad lapsi rääkima, madalama haridusega emad pigem käsutavad last (Tulviste 2008: 50). Lisaks ema haridusele ja sotsiaal-majanduslikule staatusele mõjutab sisendkeelt ka ema vanus. Teismelised emad kipuvad sarnaselt madala haridusega emadele olema lapsega suheldes direktiivsemad ja reageerivad lapse tegevusele vähem. Vanemad emad pööravad reeglina lapse suhtluskatsetele rohkem tähelepanu ja jutustavad lapsega rohkem. (Kõrgesaar 2016: 32) Seega on sisendkeel laste keeleomandamisel oluline ja seda saab uurida erinevatest külgedest. Siinses bakalaureusetöös keskendutakse ühele sisendkeele ja lastekeele tahule – kordustele –, et uurida, kuidas lastekeel ja sisendkeel teineteist kujundavad.

1.4. Kordused

Helen Kõrgesaare doktoritöös (2016) on lisaks muudele sisendkeele tunnustele uuritud ka eesti sisendkeeles esinevaid kordusi. Kõrgesaar (2016: 11) uuris 60 tunni mahus keelematerjali, milleks olid laste ja vanemate spontaanse kõne lindistused. Ta leidis, et sisendkeeles on rohkelt kordusi, ümberütlemisi ja laiendusi (Kõrgesaar 2016: 38). Siinse bakalaureusetöö analüüsis loetakse ümberütlemised ja laiendused samuti korduste alla, kui ümberütlemise ja laienduse käigus kordab ema või laps eelmise kõneleja lausungist vähemalt üht sõna. Kõrgesaare (2016: 101) analüüsist tuli välja, et eesti sisendkeeles esineb kordusi ja küsimusi rohkem kui lastekeeles. Kusjuures lastekeeles on küsimustel üldiselt ainult infot otsiv funktsioon (Kõrgesaar 2016: 103). Samas ei ole küsimused eesti vanemate kõnes väga levinud, vaid küsimusi asendavad direktiivid ja kordused. Viimaste eesmärk on anda lapsele tagasisidet, parandada või sõnastada lapse lausungit ümber või jätkata vestlust. Samu funktsioone täidavad näiteks leedu ja vene sisendkeeles küsimused. (Kõrgesaar 2016: 50) Korduste rohkus ja küsimuste vähesus ühendab eesti sisendkeelt hoopis romaani ja germaani keeltega (Kõrgesaar 2016: 170). Niisiis selgub Kõrgesaare kogutud andmete põhjal, et eesti sisendkeelele on omased mitteküsisivad kordused ja eesti lapsevanemad kordavad reeglina üle lapse küsimusi ja ka vastuseid küsimustele (Kõrgesaar 2016: 162). Korduste funktsioonid erinevad aga lähtuvalt lapse vanusest: väikesele lapsele korratakse öeldut eri variatsioonidega üle, et öeldu kinnistuks, samas kui vanema lapse puhul antakse kordamisega tagasisidet, et laps ütles õigesti (Kõrgesaar 2008, viidatud Kõrgesaar 2016: 102 järgi).

Eesti lastekeele ja sisendkeele funktsioone on vaadelnud ka Sirli Zupping ja Maigi Vija (2015), kes tegid korpusuuringu kahe lapse näitel (Linda 1;03.03–2;04.18 ja Andreas 1;07.24–2;05.30). Nad leidsid, et kui laps kordab ema, siis on reeglina tema korduse funktsiooniks kinnitamine (sh ema lausungi laiendamine või parandamine) või häälikuline jäljendamine. Ema kasutab kordust tavaliselt kinnitamiseks (samuti nii öeldu laiendamiseks kui ka parandamiseks), küsimuse formuleerimiseks või parandamiseks. Samuti leidsid Zupping ja Vija (2015), et lapsed pigem ema ei korda, kuigi seda mõjutab individuaalne keelekasutus.

Kordusi lastekeeles on uurinud ka Airi Kapanen (2014: 146), kuid tema vaatles ühe lausungi piires esinevaid enesekordusi nagu *auh auh pai*. Kapanen (2014: 152) leidis, et enesekordused vähenevad lapse vanemaks saamisel, mistõttu võib öelda, et enesekordustel on oluline roll lapse süntaksi omandamise alguses. Siinses bakalaureusetöös aga enesekordusi ei uurita. Veel on eesti lastekeele kordusi uurinud Tiia Tulviste (2008: 42), kes on leidnud, et kuni kahe ja poole aasta vanused lapsed kordavad tihti sisendkeele lausungi viimast või rõhulist sõna. Kui Zupping ja Vija (2015) kirjeldasid, et nii ema kui ka laps kasutavad kordamist sageli teineteise lausungite laiendamiseks, siis Tulviste (2008: 45) sõnul ema tavaliselt laiendab lapse lausungit, aga laps hoopis kitsendab ema öeldut. Tõenäoliselt olenevad laste korduste funktsioonid suuresti ka lapse vanusest.

Lapsevanema reaktsiooni, sh kordusi, on leedu keeles ühe ema ja lapse näitel uurinud Ingrida Balčiūnienė (2007: 49), kelle sõnul reageerib lapsevanem sagedamini lapse öeldu sisule, kui vormile. Kui laps ütleb õigesti, siis tavaliselt tema öeldut laiendatakse või esitatakse selle kohta küsimus. Lapse varases eas (1;8–2;1) leedu ema laiendab lapse ühesõnalisi lausungeid tõlgendamise (ingl *interpret*) teel. Lapse vanemaks saades (2;3 ja hiljem) laiendab ema lapse öeldut nii, et lisab juurde näiteks modaalverbi. (Balčiūnienė 2007: 49) Järgnevalt on toodud näide siinse bakalaureusetöö raames kogutud sisend- ja lastekeele materjalist (näide 1), mis illustreerib Balčiūnienė kirjeldust sellest, kuidas ema tõlgendab lapse (1;4.0) ühesõnalist lausungit.

(1) K: *toni* [: torni]

ema: *torni teeb K* /nimi muudetud/

Lapse õigesti öeldud lausungile saab reageerida ka küsimusega, mis ei ole tavaliselt infot otsiv, vaid küsimise teel arendatakse lapsega vestlust. Samuti saab lapsele reageerida kordamise ja parandamise kaudu, kuid need ei ole vähemalt leedu sisendkeeles väga levinud. (Balčiūnienė 2007: 50) Vanema lapse puhul, kes moodustab juba mitmesõnalisi lausungeid, saab lapse õigele lausungile reageerida sõnajärje muutmise abil (Balčiūnienė 2007: 52). Näites 2 on näha, kuidas sõnajärje muutmine esineb ka eesti laste- ja sisendkeeles. Laps on vanuses 3;1.27.

(2) M: *ma teen sulle siia ühe pun- (.) ühe pipipatsi*

ema: *teed ühe pipipatsi mulle*

Sõnajarje muutmisega saab lapse lausungile reageerida nii eesti kui ka leedu keeles, sest kummaski keeles ei ole sõnajärg ülemäära jäik. Lapse valesti öeldud lausungile reageeritakse leedu keeles sageli lapse lausungi laiendamisega ja küsimustega. (Balčiūnienė 2007: 52) Ka eesti keeles reageeritakse lapse valesti öeldud lausungile tihti küsimusega (näide 3).

(3) M: *ööses (.) ks [: ööseks]*

ema: *mis asjad sa ööseks kaasa võtsid?*

Tekib küsimus, kas ka eesti keeles reageerib lapsevanem rohkem lapse öeldu sisule kui vormile. Lapsevanemad soovivad reeglina lapsega vestlust arendada, mistõttu püütakse vältida lapse kõnevoolu häirimist või lapse segadusse ajamist (Balčiūnienė 2007: 52). Seetõttu kasutatakse lapse lausungitele reageerides enim lapse öeldu laiendamist ja küsimusi (Balčiūnienė 2007: 54).

Niisiis on näha, et lapse ja lapsevanema vahelistel kordustel on teatud seaduspärad ja põhjused. Kordused on laste- ja sisendkeeles levinud ja mängivad laste keeleomandamisel olulist rolli, sest rääkima õppimine on sisuliselt varem kuulnud lausungite õigesti kordamine (Bannard, Lieven 2009: 302). Siiski on eesti laste- ja sisendkeeles esinevaid kordusi vähe uuritud, eriti nooremas eas.

2. Töö metoodika

2.1. Uurimismeetod ja -materjal

Andmete kogumine koosnes kolmest osast: spontaanse kõne lindistamine, lindistuste transkribeerimine ja transkriptsiooni kodeerimine Exceli tabelisse. Helisalvestasin kahe kuu jooksul (oktoober ja november 2020) oma sugulase ja tema kahe väikelapse spontaanset kõnet igapäevaelu erinevates olukordades 30–60 minutit korraga. Helisalvestamiseks kasutasin nii nutitelefoni kui ka diktofoni. Lindistasin kahe kuu jooksul seitsmel erineval päeval ja lindistusi tuli kokku viie tunni ja 33 minuti mahus. Tabelis 1 on toodud kõigi seitsme lindistuse kuupäevad ja pikkused, samuti lindistamises osalenud. Tabelis on iga lindistuse juures ka lühikirjeldus sellest, millega ema ja lapsed lindistamise ajal tegelesid.

Tabel 1. Kahe kuu jooksul tehtud spontaanse kõne helisalvestised

Kuupäev	Pikkus	Osalejad	Olukorra kirjeldus
3.10.2020	1:00	Ema, isa, uuriija, M (3;1.19), K (1;3.22)	Koristamine, raamatu lugemine, klotsidega ehitamine
11.10.2020	0:49	Ema, isa, M (3;1.27), K (1;4.0)	Klotsidega ehitamine, söömine, hambapesu
17.10.2020	0:49	Ema, uuriija, M (3;2.3), K (1;4.6)	Riietumine, plastiliiniga mängimine
28.10.2020	0:53	Ema, uuriija, M (3;2.14), K (1;4.17)	Joonistamine, kleepsude kleepimine
12.11.2020	0:49	Ema, M (3;2.29), K (1;5.1)	Plastiliiniga mängimine, raamatu lugemine, soengute tegemine
13.11.2020	0:43	Ema, uuriija, M (3;2.31), K (1;5.2)	Söömine, klotsidega mängimine
28.11.2020	0:30	Ema, uuriija, onu, M (3;3.14), K (1;5.17)	Mandariinide ja tordi söömine, tee joomine, sünnipäeva pidamine

Otsus teha lühikese ajaperioodi jooksul mitu lindistust oli tingitud ebakindlast olukorrast maailmas koroonaviiruse haiguse COVID-19 tõttu: septembris 2020. aastal, kui pidin otsustama, kuidas oma bakalaureusetöö jaoks andmeid kogun, ei olnud võimalik teha ette pikki plaane. Seetõttu tegin lindistused oktoobris ja novembris ära, kui koroonaviiruse levik Eestis ei olnud väga suur. Samal põhjusel valisin keelejuhtideks oma sugulase kaks last, sest võõraste laste lindistamine (näiteks lasteaias) oleks võinud ootamatult võimatuks muutuda. Ka tuttavate laste kõne salvestamisse tuli sisse pause, kui mõni pereliige haigestus. Sellisel juhul tegi mõne lindistuse laste ema ilma minuta. Viitan oma sugulasele kui *ema* ja lastele nende eesnimetähtedega: *M* ja *K*. Endale viitan kui *uurija*.

Transkribeerimiseks valisin seitsme salvestise hulgast kaks, mis olid tehtud kuuajase vahega 11. oktoobril (lisa 1) ja 13. novembril 2020. aastal (lisa 2) (edaspidi *esimene salvestis* ja *teine salvestis*). Seitsme salvestise vahelt valisin need kaks sellepärast, et nende salvestiste helikvaliteet oli hea ning lapsed ja ema olid jutukad, mistõttu sai mitmekesise transkriptsiooni. Mõlemad transkriptsioonid tulid üle 20 lehekülje pikad ehk kokku üle 40 lehekülje andmeid, mis bakalaureusetöö kirjutamiseks oli piisav. Ainult ühe salvestise transkribeerimisest ei oleks analüüsiks saanud piisavalt andmeid, et oleks näinud ka võimalikku keeleomandamise arengut.

Esimene salvestis tegi laste ema nutitelefoni, teise salvestise lindistasin ülikoolist saadud diktofoniga. Hakkasin lindistusi tegema enne, kui ülikoolil oli võimalik mind diktofoniga varustada ja seetõttu tegin esimesed salvestised nutitelefoni Helisalvesti rakendusega ja viimased diktofoniga. Esimene salvestis oli 49 minutit pikk ja selles osalesid ema, isa, laps M ja laps K. Mina ise esimese salvestise ajal kohal ei olnud. Selles bakalaureusetöös on sisendkeelena vaadeldud ainult ema kõnet, kes helisalvestiste tegemise ajal peamiselt lastega suhtles. Varasemates uurimustes on leitud, et vanemate haridustase, eriti aga ema haridustase on kõige olulisem sisendkeele mõjutaja. Kõrgema haridusega emadel on suur sõnavara ja nad reeglina räägivad oma lastega rohkem kui madalama haridustasemega emad. (Tulviste 2008: 49–50) Seetõttu on oluline märkida, et laste ema on 28-aastane magistritudeng, kes elab Tartus. Esimeses salvestises oli laps M vanuses 3;1.27 ja laps K vanuses 1;4.0. Lindistamise ajal oli ennelõuna ja lapsed ehtasid klotsidest maju, sõid puuvilja, tegid voodisse tekkide vahele käike ja pesid hambaid.

Teine salvestis oli 43 minutit pikk ja selles osalesid laste ema, laps M (vanuses 3;2.31), laps K (vanuses 1;5.2) ja mina uurijana. Helisalvestiste tegemise ajal püüdsin vestlusesse sekkuda minimaalselt ja sisendkeelena on taaskord vaadeldud ainult ema kõnet. Lindistamise ajal oli õhtu, lapsed kirjeldasid, mida nad aknast nägid, sõid õhtusööki ja ehitasid klotsidega.

Helisalvestiste kuulamiseks kasutasin VoiceWalker'i programmi ja salvestised transkribeerisin Wordi faili. Transkribeerimisel lähtusin osaliselt Tartu Ülikooli suulise eesti keele korpuses (SEKK) kasutatud vestlusanalüüsi kohandatud transkribeerimisjuhendist, mida lihtsustasin vastavalt oma bakalaureusetöö iseloomule. Selle töö eesmärges arvestades ei olnud oluline märkida üles näiteks rõhkusid või intonatsioonitõusu. Suulise keele korpuse transkriptsioonijuhendi järgi tähistab küsimärk transkriptsioonis tõusvat intonatsiooni, kuid mitte tingimata küsimust (Hennoste 2000: 98). Minu töö analüüsi jaoks oli oluline üheselt arusaadavalt üles märkida küsimused, et eristada küsivaid ja mitteküsivaid kordusi, mistõttu kasutasin küsimuste transkribeerimisel küsimärki, nagu seda on kasutatud CHILDES-i eesti lastekeele korpuses (Vija Corpus). Samuti erineb alles keelt omandava lapse kõne täiskasvanu suulisest kõnest, mistõttu tuli helisalvestistelt lastekeelt loomulikul viisil üles kirjutada ja kohati subjektiivselt tõlgendada. Esimese salvestise ajal oli K (vanuses 1;4.0) kõne alles üsna arusaamatu ja kuna ma ise helisalvestamise ajal kohal ei olnud, siis transkribeerimisel võisin tihti vaid aimata, mida laps öelda püüdis. Sellisel juhul usaldas sisendkeelt, mis kordas lapse lausungit ja andis aimu, mida laps võis öelda. Oluline oli eristada lapse kõnes esinevaid vigu, mida märgendasin nurksulgude ja kooloni abil (näide 4). Õige vorm on nurksulgudes.

(4) K: *vaata tode* [: torn]

Lapse K puhul oli raske hinnata, kas tegemist oli hääldus- või vormiveaga, sest ta kasutas peamiselt ühesõnalisi lausungeid, mistõttu ei olnud võimalik kontekstist aru saada, kas laps hääldas sõna valesti või oli ka sõnavorm vale. Lapse M-i kõne transkribeerimise ja tema vigade märkimise tegi keeruliseks asjaolu, et lapsel on diagnoositud düslaalia, mistõttu esines tal mitme hääliku hääldamisel probleeme (Kommunikatsioonipuuded...

2016: 72). Düslaalia tõttu olid lapsel hääldusvead läbivad ja neid ei saanud arvestada samasuguste vigadena, mis tulenevad süsteemi õppimisest. Arvestasin seda transkribeerimisel ja enamasti kirjutasin M-i kõnet üles täiskasvanu kõnele sarnaselt, kui olin veendunud, et hääldusviga oli põhjustatud düslaaliast ja mitte lapse teadmatusest, millist häälikut tuleb kasutada. Laps M kasutas reeglina mitmesõnalisi lausungeid, mille puhul vormivigu lauses aitas märgata kontekst (näide 5). Näites 5 on laps valinud liitsõna täiendsõna vale vormi.

(5) M: *mina pesen siin allapool* [: allpool]

Lisaks nimetatud eripäradele, mida lastekeele transkribeerimisel pidin tähele panema, esines ka teisi takistusi. Laste spontaanset kõnet salvestades võis juhtuda, et lapsel ei olnud lindistamise päeval soovi kõneleda või rääkisid lapsed samal ajal ja raske oli osapoolte lausungeid üksteisest eristada. Samuti ei püsinud lapsed reeglina ühes ruumis ega keskendunud rääkimisele, vaid jooksid toast tuppa ja tekitasid erinevate esemetega palju müra, mis transkribeerides kõnest arusaamise raskeks tegi. Samuti võis ühe lapse kõnest arusaamise muuta keeruliseks teise lapse nutuhood, mille tõttu tekkisid transkriptsioonis lüngad, sest osalejate kõnet ei olnud võimalik kuulda.

2.2. Korduste kodeerimine

Transkribeeritud andmete töötlemiseks ja illustreerimiseks kasutasin Exceli programmi. Excelis tegin kolm tabelit: esimene M-i ja ema omavaheliste korduste kohta, teine K ja ema omavaheliste korduste kohta ning kolmandasse tabelisse kodeerisin M-i ja K omavahelised kordused. Laste omavahelisi kordusi tuli kahe helisalvestise peale kokku ainult kuus juhtumit ning kuna laste omavahelisel kordamisel on teised funktsioonid kui lapse ja ema vahelisel kordamisel, siis jäid need kordused analüüsist välja.

Exceli tabelites kodeerisin andmed järgmiste tunnuste alusel: kõneleja (M, K, ema), lausung, korduse funktsioon, korduv element, korduse sisu ja lapse vanus. Korduse funktsioone määrasin kaheksa: kinnitus, küsimuse sõnastamine, otsene kordus, täiendus, vastus küsimusele, parandus koos küsimusega, parandus koos täiendusega ja parandus koos kinnitusega. Esialgu kodeerisin kirjanduses käsitletud korduste funktsioonide alusel. Zupping ja Vija (2015) tõid oma ettekandes välja järgmised laste- ja sisendkeeles

esinevad korduste funktsioonid: kinnitamine, häälikuline jäljendamine, parandamine, öeldu laiendamine ja küsimuse formuleerimine. Oma andmete põhjal ja juhendajaga arutades muutsin mõningal määral Zuppingu ja Vija välja pakutud funktsioone: alles jäid kinnitus ja parandus ning küsimuse formuleerimise asemel eestistatud küsimuse sõnastamine. Parandamise laiendasin funktsioonide kattuvuse tõttu kolmeks kategooriaks: parandus koos küsimusega, parandus koos täiendusega ja parandus koos kinnitusega. Öeldu laiendamine on minu töös täiendus. Häälikuline jäljendamine ei olnud minu andmete puhul vajalik funktsioon, kuid juurde tuli luua otsese korduse kategooria, sest seda oli minu andmete hulgas rohkelt. Kindlasti saaks korduste funktsioone veel täpsemalt määratleda, kuid bakalaureusetöö mahtu silmas pidades tegelen nende kaheksa kategooriaga.

Korduva elemendina kirjutasin ema ja laste lausungitest välja selle sõna või fraasi, mis kõnelejal kattus ehk korduse. Lähtusin põhimõttest, et kordamine pidi aset leidma viimase kahe või kolme lausungi piires. Tavaliselt esines kordus kohe järgmises lausungis peale eelmise kõneleja lausungi lõppu. Enesekordusi ma selle töö raames ei uuri. Eesti keele eripära on see, et käänderohkuse ja üsna vaba sõnajärje tõttu muutub sõnavorm ja sõnajärg kergesti ja näiliselt otsene kordus võib sisaldada erinevat käände- või pöördelõppu ja sõnajärg võib kordajal muutuda. Näites 6 on näha, et ema sõnastas lapse M-i lausungi järgi küsimuse, kuid küsimuse moodustamise tagajärjel muutus lapse lausungiga võrreldes sõnajärg ja samuti pöördelõpp (*võtan* > *võtad*). Keeruline on hinnata, kas laps on algselt püüdnud öelda *soki* või *sokid*.

(6) M: *võtan endal soki a* [: ära]

ema: *miks sa sokid ära võtad?*

Selle töö raames lugesin korduvateks elementideks kõik juhtumid, kus sõnatüvi jäi korduses samaks, isegi kui vorm või sõnajärg korrates muutus. Korduse sisuna on selles töös vaadeldud ainult sõnaliike: nimi-, tegu-, ase-, arv-, määr-, omadussõna ja muu sõnaliik. Liigituse alla *muu* kuulusid hüüd-, jaatus-, eitus-, kaas-, tervitus- ja suhtlussõnad. Nendest liikidest sõnu esines kodeeritud andmete hulgas vähe, mistõttu liigitasin need ühise kategooria alla. Kui sõnas esines vormimuutus, siis lisasin sõnaliigile

juurde kommentaari, et vorm on muudetud, näiteks *tepusõna*, vorm *muudetud*. Kui üks kõneleja oli teise kõneleja lausungist korranud rohkem kui üht sõna, siis märkisin korduse sisuks, et tegemist on fraasiga. Kui kordamise käigus muutus vorm või sõnajärg, lisasin kommentaarina juurde, et vorm on muudetud ehk *fraas*, vorm *muudetud*. Sellised vorm *muudetud* juhtumid jäid analüüsist siiski välja, sest kogutud andmemahd ei olnud piisavalt suur, et neid omakorda tegurina vaadata. Analüüsis ühildasin vorm *muudetud* juhtumid vastava sõnaliigi andmetega.

Kõneleja	Lausung	Kõneleja	Lausung	Korduv element	Korduse funktsioon	Korduse sisu	Lapse vanus
K	nii	ema	nii jah (.) sööme koos (.) puhume ka	nii	kinnitus	määrsõna	1;5.2
ema	hommikul käis ka meil kappadi- kappadi	K	kapi [: kappadi]	kappadi	otsene kordus	muu	1;5.2
K	tada	ema	tada	tada	otsene kordus	muu	1;5.2

Joonis 1. Ema ja laps K korduste kodeeringu näidis Excelis.

Joonisel 1 on näide Exceli tabelist, kuhu olen kodeerinud ema ja noorema lapse omavahelisi kordusi. Jooniselt on näha ema ja lapse K kordused, nende funktsioonid ja sõnaliigid. Lähemalt on kodeeritud andmetest juttu järgmises analüüsipeatükis, kus analüüsin ema ja laste vahelisi kordusi nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt.

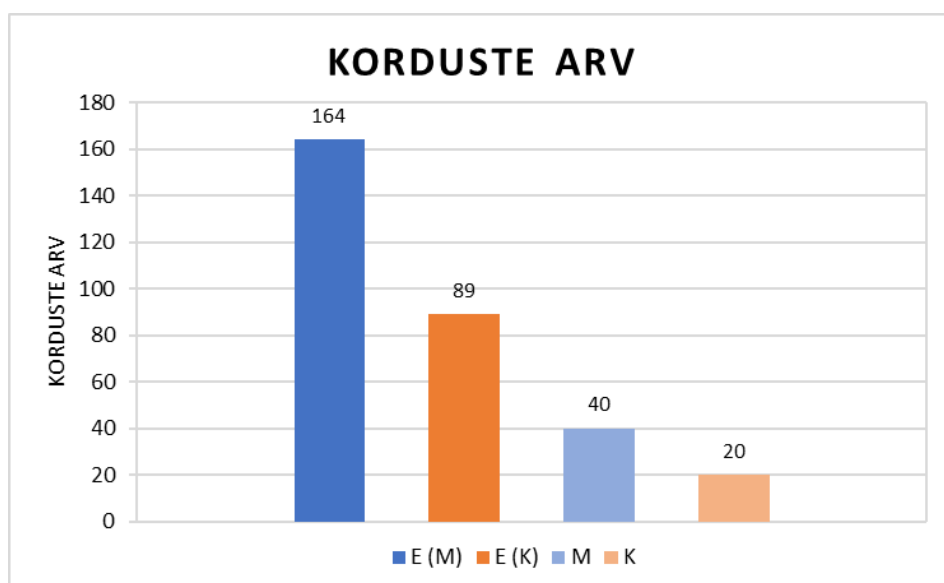
3. Analüüs

Siinses bakalaureusetöös analüüsitakse ema ja laste korduseid nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Analüüsi käigus vastatakse järgmistele küsimustele:

1. kes kasutab kõige rohkem kordusi;
2. kas ema kordab laste võrdluses rohkem last või laps rohkem ema;
3. millised funktsioonid on ema kordustel ning kuidas see erineb sõltuvalt sellest, millise lapsega ta räägib;
4. millised funktsioonid on vanema lapse kordustel ja millised noorema lapse kordustel;
5. mille poolest erinevad ema, noorema lapse ja vanema lapse korduste sisu;
6. kuidas peegeldab ema korduste kasutus laste vanust.

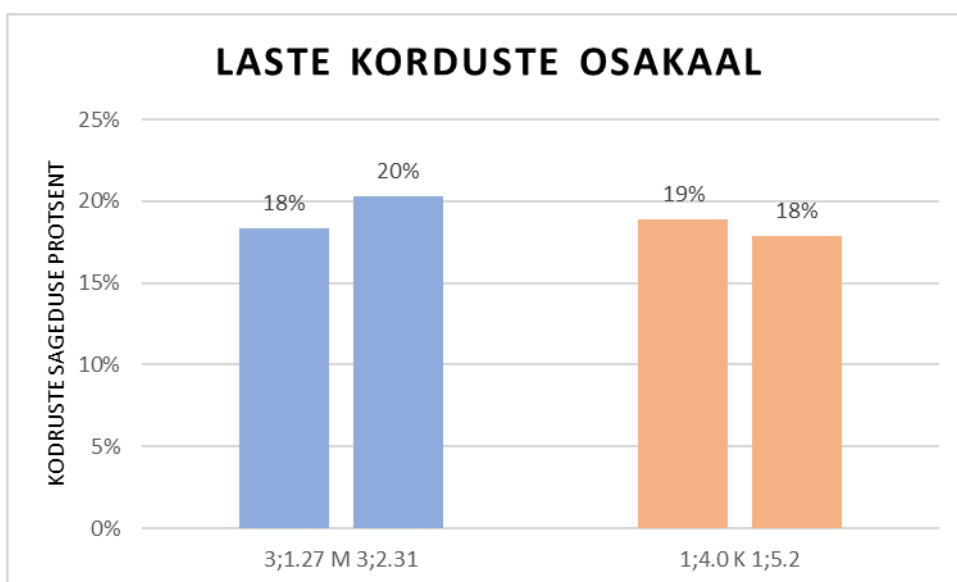
3.1. Ema ja laste korduste kvantitatiivne analüüs

Selles alapeatükis analüüsitakse esimese ja teise salvestise kodeeringute andmete kvantitatiivseid seoseid. Järgneval joonisel (joonis 2) on näha ema ja laste korduste arvandmeid kokku kahe salvestise peale. Joonise 2 legendis toodud tähistused M ja K märgivad lapsi, E (M) tähistab ema lausungeid, mis kordavad last M-i, ja E (K) tähistab ema lausungeid, mis kordavad last K. Samad tähistused on kasutusel ka teistel joonistel.

Joonis 2. Ema (E) ja laste (M, K) korduste arv.

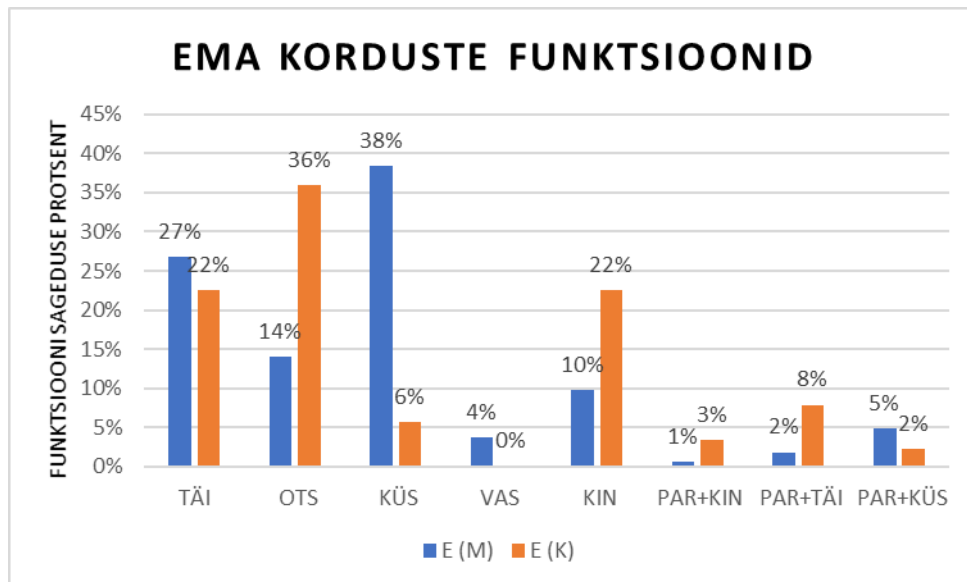
Esimese ja teise salvestise peale tuli ema ja lapse M-i vahelisi kordusi kokku 204, millest ema kordusi oli 164 ja lapse M-i kordusi 40. Ema ja lapse K vahelisi kordusi oli kahe salvestise peale 109, millest 89 juhul kordas ema last ja 20 korral kordas laps ema. Ema ja lapse M-i ning ema ja lapse K vaheliste korduste andmestike andmemahud ei ole võrdsed, mistõttu edaspidi võrreldakse andmete osakaale. Jooniselt 2 on näha, et kõige rohkem kordusi oli emal. Ema kordas lapsi kokku 253 korral. Kõige vähem kordusi oli nooremal lapsel K – 20 kordust. Mõlema lapsega suheldes kordas ema lapsi rohkem kui lapsed ema.

Joonis 3. Laste korduste osakaal vanuseti.

Ema ja laste vahelisi kordusi analüüsitakse kahe helisalvestise põhjal, mis tehti kuuajase vahega. Seetõttu oli oluline välja selgitada, kas kuu aega vanusevahet avaldas laste korduste arvule mõju (joonis 3). Esimese salvestise ajal oli ema ja lapse M-i (vanuses 3;1.27) vahelisi kordusi 71, millest lapse M-i kordusi oli 13 ehk 18%. Teise salvestise ajal kordasid ema ja laps M (vanuses 3;2.31) teineteist kokku 133 korral, millest lapse M-i kordusi oli 27 ehk 20%. On näha, et lapse M-i korduste osakaal ei erine kahe salvestise lõikes märkimisväärselt. Esimeses salvestises oli ema ja lapse K (vanuses 1;4.0) vahelisi kordusi 53, millest lapse K kordusi oli 10 ehk 19%. Teise salvestise ajal oli ema ja lapse K (vanuses 1;5.2) vahelisi kordusi 56, millest laps K kordas ema 10 korral ehk 18%. Sarnaselt lapsele M ei ole lapse K puhul näha kahe salvestise võrdluses olulist korduste

osakaalu muutust. Kuna kummagi lapse korduste osakaalud ei erine märkimisväärselt kahe helisalvestise lõikes, siis järgmiste jooniste analüüsimisel ei ole arvestatud helisalvestiste kuupikkust ajavahet, vaid andmed on kokku pandud.

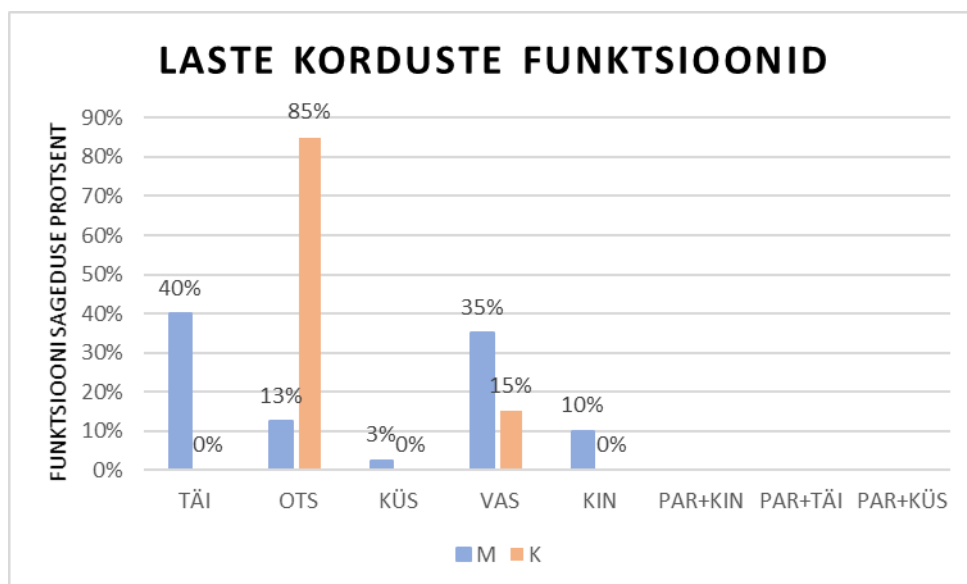

Joonis 4. Ema korduste funktsioonide osakaalud.

Metoodika peatükis selgitati, et andmete põhjal eristati kaheksat ema ja laste korduste funktsiooni. Need funktsioonid on joonisel 4 toodud järgmiste lühenditena: TÄI – täiendus, OTS – otsene kordus, KÜS – küsimuse sõnastamine, VAS – vastus küsimusele, KIN – kinnitus, PAR+KIN – parandus koos kinnitusega, PAR+TÄI – parandus koos täiendusega ja PAR+KÜS – parandus koos küsimusega. Joonisel on sinise värviga näidatud ema korduste funktsioonide osakaale lapse M-i lausungitele ja oranži värviga ema korduste funktsioonide osakaale lapse K lausungitele. Ema kordas last M kokku 164 korral, millest 38% ehk 63 juhul sõnastas ema küsimuse, 27% ehk 44 korral oli ema korduse funktsiooniks täiendus, 14% ehk 23 korral oli tegemist otsese kordusega, 10% ehk 16 korral oli tegu kinnitusega, 5% ehk kaheksal korral ema parandas lapse lausungit küsimuse moodustamise teel, 4% ehk kuuel korral vastas ema lapse M-i küsimusele, 2% ehk kolmel korral oli tegemist parandusega koos täiendusega ja 1% ehk ühel korral oli ema korduse funktsiooniks parandus koos kinnitusega.

Emal kordas last K kokku 89 korral. Kõige rohkem esines ema korduste funktsioonide hulgas otsest kordust – 36% ehk 32 korral. Võrdse osakaaluga oli ema korduste hulgas täiendusi ja kinnitusi – 22% ehk mõlemat 20 korral. Veidi vähem leidis ema korduste funktsioonide hulgas parandust koos kinnitusega, mida oli 8% ehk seitsmel korral, ja küsimuse sõnastamist, mida esines 6% ehk viiel korral. Parandust koos kinnitusega oli ema korduste hulgas 3% ehk kolmel korral ja parandust koos küsimusega 2% ehk kahel korral. Emal korduste funktsioonina lapse K lausungitele ei esinenud kordagi vastust küsimusele.

Joonisel 4 on näha, et ema ja lapse M-i vahelises suhtluses oli emal kõige rohkem küsivaid kordusi – 38%, samas kui lapse K-ga suheldes esines emal sama funktsiooni vaid 6%. Lapse K-ga suheldes oli ema korduste funktsiooniks kõige rohkem otsene kordus – 36%, samas lapse M-iga kasutas ema otsest kordust 14% kordustest. Ühtviisi palju esines emal mõlemat last korrates täiendust: 27% lapse M-iga ja 22% lapse K-ga. Lapse K-ga kasutas ema rohkem kinnitust kui lapse M-iga, vastavalt 22% ja 10%. Kõige vähem esines ema korduste funktsioonide hulgas vastust küsimusele ja parandust koos kinnitusega.

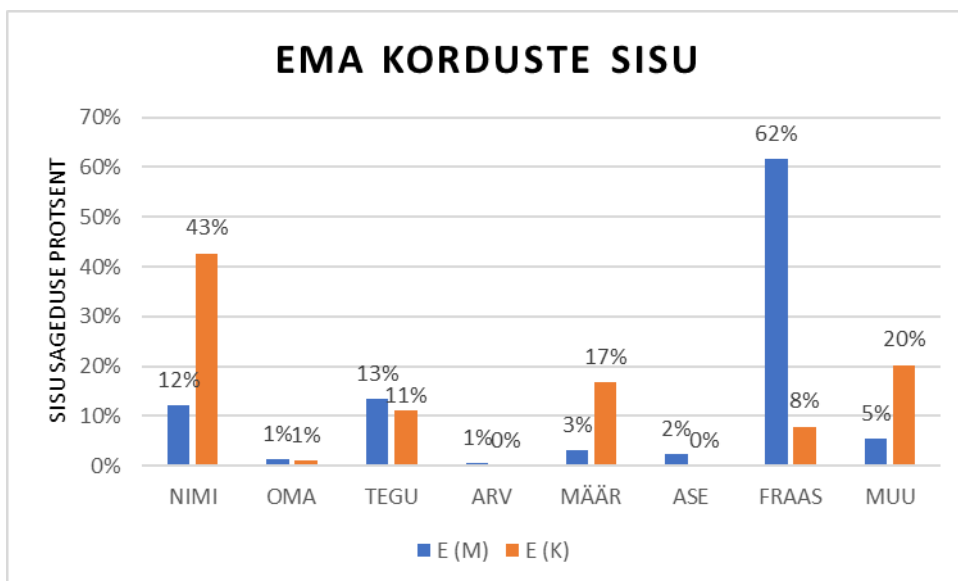

Joonis 5. Laste korduste funktsioonide osakaalud võrdlevalt.

Lapsel M oli kordusi kokku 40. Kõigist lapse M-i kordustest 40% ehk 16 olid täiendused. Pääaegu sama palju oli ka vastust küsimusele – 35% ehk 14 korda. Otsest kordust esines

lapsel M-i korduste hulgas 13% ehk viiel korral ja kinnitust 10% ehk neljal korral. Ühel korral sõnastas laps M ema lausungi põhjal küsimuse, mis moodustas lapse M-i korduste funktsioonidest 3%. Ühtegi parandust lapse M-i korduste funktsioonide hulgas ei esinenud. Lapsel K oli 20 kordust. Tema kordustel oli kaks funktsiooni: 85% ehk 17 korral oli tegemist otsese kordusega ja 15% ehk 3 korral oli tegemist vastusega küsimusele. Lapse K korduste funktsioonide hulgas ei olnud ühtegi täiendust, küsimust, kinnitust ega parandust.

Jooniselt 5 on seega näha, et lapse M-i korduste funktsioonide hulgas oli kõige rohkem täiendust – 40%, samas kui lapse K korduste hulgas ei esinenud ühtegi täiendust. Laps K kasutas kõige rohkem otsest kordust – 85% juhtudest. Lapsel M esines otsest kordust vaid 13% kordustest. Lapsel K esines lisaks otsesele kordusele veel ainult vastust küsimusele – 15% kordustest, samal ajal kui lapse M-i korduste hulgas oli vastust küsimusele 35% juhtudest.

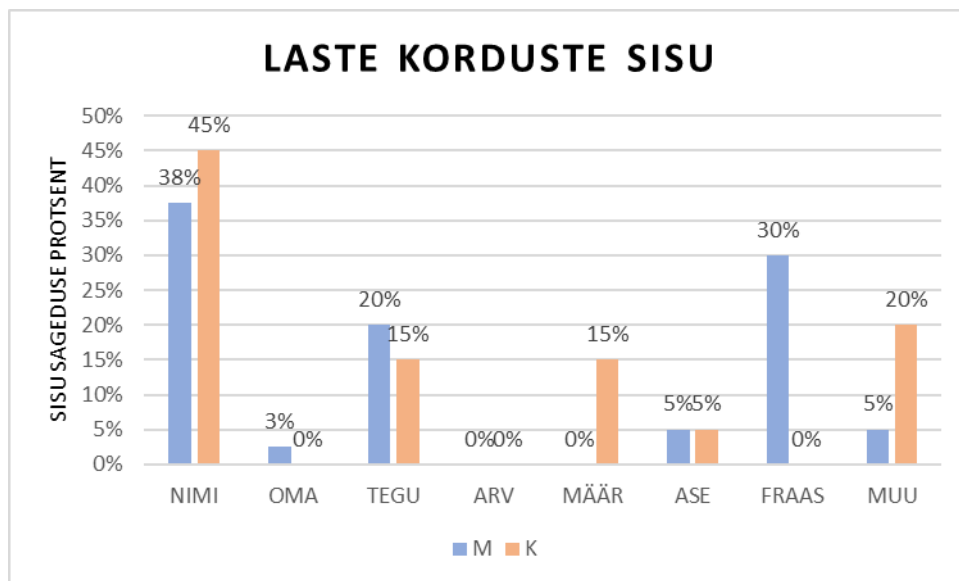
Joonis 6. Ema korduste sõnaliikide osakaalud.

Lisaks korduste funktsioonidele analüüsitakse siinses töös ka korduste sisu. Selles töös vaadeldakse korduste sisu all ainult sõnaliike, mitte semantikat. Joonisel 6 on näha töös vaadeldud kaheksat sõnaliiki, mis on lühendatud järgmiselt: NIMI – nimisõna, OMA – omadussõna, TEGU – tegusõna, ARV – arvsõna, MÄÄR – määrsõna, ASE – asesõna,

FRAAS – fraas, MUU – muud sõnaliigid, kuhu kuulusid hüüd-, jaatus-, eitus-, kaas-, tervitus- ja suhtlussõnad.

Jooniselt 6 on näha, et kõige rohkem kordas ema lapse M-iga rääkides fraase ehk enam kui üht sõna – 62% ehk 101 korral. Üsna palju esines ka tegusõna, mida oli 13% ehk 22 korral, ja nimisõna, mida oli 12% ehk 20 juhul. Määrsõnu oli 3% ehk viiel korral ja asesõnu 2% ehk neljal korral. Omadussõna ja arvsõna osakaalud olid ema kordustes mõlemad 1%, omadussõnu esines kahel korral ja arvsõna ühel korral. Muid sõnaliike oli ema korduste sisuna 5% ehk üheksal juhul. Lapse K-ga rääkides olid ema korduste sõnaliikide osakaalud järgmised: 43% ehk 38 korral nimisõna, 20% ehk 18 korral muu sõnaliik, 17% ehk 15 juhul määrsõna, 11% ehk 10 korral tegusõna, 8% ehk seitsmel korral fraas ja 1% ehk ühel korral omadussõna. Mitte kordagi ei olnud lapse K-ga suheldes ema korduse sisuks arvsõna ega asesõna.

Seega saab joonise 6 põhjal öelda, et vanema lapse M-iga rääkides oli ema korduse sisuks kõige rohkem mitmesõnaline kordus ehk fraas – 62% juhtudest, samas kui lapse K-ga rääkides oli ema korduste hulgas fraasi vaid 8%. Lapse K-ga domineeris ema korduse sisuna nimisõna – 43% kordadest, lapse M-iga oli ema korduse sisuks nimisõna vaid 12% juhtudest. Tegusõnade osakaal oli ema korduste sisus mõlema lapsega peaaegu sama: lapse M-iga 13% ja lapse K-ga 11%. Ühtviisi vähe oli mõlema lapsega rääkides ema korduste sisu hulgas omadussõnu ja arvsõnu.

Joonis 7. Laste korduste sõnaliikide osakaalud võrdlevalt.

Joonisel 7 on toodud mõlema lapse korduste sisu osakaalud võrdlevalt. Lapse M-i korduse sisuks oli 38% ehk 15 juhul nimisõna, 30% ehk 12 juhul oli korduse sisuks fraas ja 20% ehk kaheksal korral tegusõna. Sama osakaaluga esines lapse M-i korduste sisu hulgas asesõnu ja muid sõnaliike – 5% kordadest ehk mõlemat kahel korral. Ühel korral ehk 3% oli lapse M-i korduse sisuks omadussõna. Mitte kordagi ei esinenud lapse M-i korduse sisu hulgas arvsõna ega määrsõna. Lapse K korduse sisuks oli 45% ehk üheksal juhul nimisõna, 20% ehk neljal korral oli muu sõnaliik ja 15% ehk kolmel korral määrsõna ja tegusõna. Asesõnu oli lapse K 5% ehk ühel korral. Kordagi ei esinenud lapse K korduse sisuna omadussõna, arvsõna ega fraasi.

Jooniselt 7 on seega näha, et mõlema lapse kordustes domineerisid nimisõnad: lapsel M 38% ja lapsel K 45% kordustest. Üsna sarnaselt esines laste korduste sisuna tegusõna: lapsel M 20% ja lapsel K 15% juhtudest. Sama suur osakaal oli mõlemal lapsel asesõnu – 5%. Suurim lastevaheline erinevus korduste sisus oli fraasi puhul: lapsel M esines fraasi 30% kordustest, samas kui lapsel K ei olnud korduse sisuna ühtki fraasi. Kummalgi lapsel ei esinenud korduse sisuna arvsõna.

3.2. Ema ja laste korduste kvalitatiivne analüüs

Kvantitatiivse analüüsi põhjal oli näha, et ema ja erinevas vanuses lapsed kasutavad kordusi oma kõnes erinevalt. Ema kordas lapsi rohkem, kui lapsed ema (ema kordas lapsi 253 korda), mis läheb kokku Helen Kõrgesaare doktoritöös (2016: 101) tooduga, et sisendkeeles on rohkem kordusi kui lastekeeles. Samas leidis Kõrgesaar (2016: 162) oma andmeid analüüsides, et eesti sisendkeelele on omased mitteküsivad kordused, kuid siinse kvantitatiivse analüüsi käigus oli emal korduse funktsioonina lapse M-iga rääkides kõige rohkem just küsivaid kordusi (38%). Samas lapsel K ei olnud ühtegi küsivat kordust ja lapsel M oli ainult ühe korduse funktsiooniks küsimuse sõnastamine (joonis 5). Lapsed kasutavad küsimusi reeglina millegi teada saamiseks (Kõrgesaar 2016: 103) ja seda kinnitab ainus lapse M-i küsiv kordus (näide 7), milles laps esitab ema öeldu põhjal küsimuse, et saada infot.

(7) ema: *klepsu tunne on kuidagi (.) nad on nii ära ka kulunud muidugi*

M: *mis on (.) kii:ps [: kleps]*?

Kõrgesaare (2008, viidatud Kõrgesaar 2016: 102 järgi) järgi erinevad ema korduste funktsioonid lähtuvalt lapse vanusest: väikesele lapsele korratakse sama asja erineval viisil üle, et laps sõna omandaks, aga vanema lapsega kasutatakse kordusi selleks, et kinnitada, et lapse öeldu on õige. Jooniselt 4 tuli esile, et hoopis noorema lapsega (laps K) kasutas ema rohkem kinnitamist kui vanema lapsega (laps M). Noorem laps K oli teel ühesõnaliste lausungite arenguperioodist esimeste sõnakombinatsioonide perioodi (Argus 2003: 27) ja jäi mulje, et ema soovis kinnitada, et lapse püüded sõnu öelda olid õiged, ja innustas lapse öeldu kordamisega last edasi rääkima (näide 8).

(8) K: *looma*

ema: *loomakene jaa*

Samas vanema lapse osas võis märgata küll, et ema kordab last sellepärast, et liht- ja liitlausete arenguperioodis (Argus 2003: 27) olevale lapsele kinnitada, et laps ütles õigesti ja temast saadi aru (näide 9).

(9) M: *ja seal on sinu pisikud*

ema: *mhmh (.) mul on tõesti minu pisikud kui ma juba olen seda söönud*

Ema korduste funktsioonide analüüsist oli näha, et ema täiendas mõlemat last palju rohkem kui parandas neid. Joonis 4 andis aimu, et ema parandas nooremat last mõningal määral rohkem (13%) kui vanemat last (8%), mis võis olla tingitud sellest, et noorem laps K alles alustas sõnade kombineerimist ja tema hääldus oli tihti veel nii arusaamatu, et ema pidi seda kohendama või lausa ära arvama, mida laps öelda püüdis (näide 10).

(10) K: *taka* [: taldrik]

ema: *taldrikus jah*

Näites 10 oli ema korduse funktsiooniks *parandus koos kinnitusega*. Vanema lapse M-iga esines parandustest kõige rohkem parandust koos küsimusega, kuid tegu oli rohkem vestlust arendavate küsimustega, mitte ei moodustanud ema küsimust seetõttu, et lapse lausung jäi arusaamatuks (näide 11).

(11) M: *ta on seblalik* [: sõbralik] *emme*

ema: *sõbralik lohe või?*

Näites 11 oli ema korduse funktsiooniks *parandus koos küsimusega*: ema parandas sõna *sõbralik* hääldust ja esitas lapse lausungist ajendatuna küsimuse, kuid on ebatõenäoline, et ema lapse lausungit ei mõistnud, vaid soovis innustada last vestlust jätkama. Kui emal esines vanema lapsega rääkides korduste funktsioonide hulgas kõige rohkem küsimusi, siis lapsele K suunatud ema korduste seas oli küsimusi väga vähe (joonis 4). Seda erinevust saab selgitada sellega, et alles valdavalt ühesõnalisi lausungeid ütlevalt lapselt ei ole mõtet küsimusi küsida. Noorema lapsega kasutas ema märkimisväärselt rohkem otsest kordust kui vanema lapsega (vastavalt 36% ja 14%). See on ka ilmselt tingitud laste vanusevahet: ema kordas otse järgi noorema lapse ühesõnalisi lausungeid, millel tihti ei olnud konteksti, et lapsele kinnitada, et teda kuulatakse ja mõistetakse. Samas kui vanem laps kasutas pikemaid lauseid, millel oli tavaliselt kindel kontekst ja nii kasutas ema lapsega vestluse arendamiseks rohkem teisi funktsioone lisaks otsesele kordusele.

Laste korduste funktsioone vaadates tuleb laste vanusevahe taas esile (joonis 5). Lapsel M esines siinses töös kirjeldatud kaheksast korduse funktsioonist viis, lapsel K vaid kaks funktsiooni. Kummagi lapse korduste funktsioonides ei esinenud parandusi, mis on loogiline, sest väikelapsed reeglina ema hääldust või vormimoodustust ei paranda. Vanemal lapsel esines kõige rohkem täiendusi, mida saab selgitada sellega, et emal ja lapsel oli helisalvestamise ajal elav vestlus ja nad reageerisid teineteise lausungitele ning vestluse arendamise eesmärgil täiendas ema last ja laps ema. Vanema lapse korduste funktsioonide hulgas oli ka palju vastuseid küsimusele, mis on samuti eeldatav tulemus, sest jooniselt 4 oli näha, et ema esitas lapsele palju küsimusi. Samas esines lapsel M märkimisväärselt vähem otsest kordust kui lapsel K. Noorema lapse K otseste korduste rohkus oli tingitud tema piiratud keeleoskusest: analüüsides ühesõnaliste lausungite perioodis olevat last, oli keeruline tema kordustele määrata mingit muud funktsiooni kui otsene kordus. Lapse K korduste hulgas jäi silma kaks huvitavat asjaolu. Esiteks see, et laps kordas reeglina ema lausungist üht sõna, kuid tihti ei olnud tegemist ema lausungi viimase sõnaga, vaid sõna asus ema lausungi keskel (näide 12).

(12) ema: *jaa (.) meie aitame (.) ja sina ka oskad ise ka*

K: *meie*

Näitest 12 on näha, et laps K kordas ema lausungist otse üht sõna, *meie*, kuigi sõna asus ema lausungi keskel. Andmete vähesuse tõttu ei ole võimalik siinkohal mingeid järeldusi või üldistusi teha, kuid rohkemate andmete puhul saaks uurida, millised sõnu ja millise mustri järgi laps kordab. On võimalik, et sõnaliik võib mängida rolli. Teine huvitav asjaolu, mis laste kordusi analüüsides ilmnas, oli see, et lapsed kordasid teisele lapsele suunatud ema lausungit (näide 13).

(13) ema: *no ma aitan sul selle patsi panna siis tule*

K: *tule*

Näites 13 oli ema lausung suunatud tegelikult lapsele M, kuid laps K kordas seda. Sama tendentsi võis märgata ka lapse M-i kordustes (näide 14).

(14) ema: *mh (.) ei (.) ei sina ei võta seda*

M: *ei (.) sina ei võta seda*

Näites 14 kordas laps M seda lausungit, mis oli suunatud lapsele K, kuid sellistes vanema lapse kordustes oli juures aspekt, mida nooremal lapsel ei olnud: nimelt asetask vanem laps end selliste korduste puhul justkui täiskasvanu rolli ja suunas ema eeskujul korratud lausungi nooremale õele. Selliseid kordusi esines lapsel M mitmel korral, mida ilmestab näide 15, kus on eriti selgelt näha, et vanem laps võttis noorema õe suhtes justkui täiskasvanu rolli.

(15) ema: *tal oli ainult paar tükki alles (.) K /nimi muudetud/ sul on selja taga (.) oi*
M: *sul on selja taga*

Edaspidi avatakse ema ja laste korduste sisu erinevusi ja pakutakse võimalikke põhjuseid. Suurimad erinevused ema korduste sisus kahe lapse lõikes oli nimisõnade ja fraaside osakaalus (joonis 6). Vanema lapse M-iga rääkides kasutas ema kordades rohkem fraasi kui noorema lapsega suheldes (vastavalt 62% ja 8%) (näide 16).

(16) M: *ta teeb vahepeal vaiksemalt ka*
ema: *ahah (.) vahepeal teeb vaiksemalt*

Taaskord oli näha, et ema korduste kasutus peegeldas laste vanust: kuna nooremal lapsel esines kordades vähem mitmesõnalisi lausungeid kui vanemal lapsel, siis ei saanud ema noorema lapse puhul tavaliselt mitmesõnalist kordust kasutada. Samas vanem laps jutustas palju ja ema kordas lapse jutust pikemaid fraase. Silmanähtavalt erines laste võrdluses ema korduse sisuna ka nimisõna. Noorema lapse puhul esines ema kordusena nimisõnu palju rohkem kui vanemal lapsel (vastavalt 43% ja 12%). Ka varasemad uuringud (Argus, Kõrgesaar 2014: 46–48) on näidanud, et eesti laste varajast keelt iseloomustab nimisõnarohkus, mistõttu on loogiline, et ema kordas lapse K puhul neid sõnu, mida laps oli selleks hetkeks omandanud ja mille hulgas domineerisid nimisõnad. Samas laps M oli omandanud juba rikkalikuma sõnavara ja tema kõnes esines erinevaid sõnaliike rohkem, mida ema lapsele kordamise teel ka tagasi peegeldas.

Laste korduste sõnaliike analüüsides oli nimisõnade osas näha sarnast joont: mõlemal lapsel domineerisid korduse sisuna nimisõnad (joonis 7). Fraasi osas sarnanesid laste tulemused ema omadele (joonis 6): nooremal lapsel ei esinenud korduse sisuna kordagi fraasi, sest tema keeleareng alles hakkas jõudma selleni, et kasutada mitmesõnalisi

lausungeid. Samas vanemal lapsel esines fraase korduse sisuna palju (30%), mille põhjused olid ilmselt samad, mida eelmises lõigus ema korduste sisu juures selgitati. Peaaegu üldse ei esinenud laste korduse sisuna omadussõna ja arvsõna, kusjuures neid sõnaliike esines minimaalselt ka ema korduste sisus (joonis 6). Siit saaks järeldada, et kuna sisendkeeles neid sõnaliike praktiliselt ei esinenud, siis ei saanud need peegelduda ka laste kõnest. Huvitaval kombel esines noorema lapse kõnes küllaltki palju määrsõnu ja muid sõnaliike. Määrsõnadest kasutas laps sõnu *lahti*, *püsti* ja *kinni* (näide 17).

(17) ema: *nööri pead kinni panema*

K: *kinni*

Muude sõnaliikide hulka kuulusid *kuku*, *kappadi*, *aitäh*, *jah*.

Saadud tulemused põhinevad vaid kahe salvestise andmetel, mistõttu ei ole järeldused ammendavad. Analüüsides suuremat hulka sisend- ja lastekeelt, on võimalik jõuda täpsemate tulemusteni, kuid siinne bakalaureusetöö annab aimu sisendkeeles ja lastekeeles esinevate kordustest ja sillutab teed järgmistele lastekeele teadustöödele. Teemat edasi uurides saaks valimisse kaasata rohkem lapsi ja emasid, keda võrrelda. Siinses bakalaureusetöös vaadeldi korduse sisuna ainult sõnaliike, kuid järgmistes töodes saaks uurida ka näiteks korduste semantikat. Samuti jäi siinses töös tagaplaanile laste arengust tingitud muutuste uurimine, sest helisalvestistel oli ainult kuu aega vahet, mis üksiku lapse korduste kasutamisse olulist muutust ei toonud.

Kokkuvõte

Siinse bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, milliseid kordusi esineb eesti lastekeeles ja sisendkeeles ning millised funktsioonid neil kordustel on. Selleks lindistati kahe kuu jooksul ühe ema ja kahe väikelapse spontaanset kõnet, transkribeeriti kaks kuuajase vahega tehtud helisalvestist ja kodeeriti transkriptsioonidest ema ja laste vahelised kordused Exceli tabelitesse. Töö teoreetilises osas anti ülevaade lastekeele teooriatest ja eesti lastekeele senistest uurimustest, selgitati sisendkeele rolli lapse keeleomandamisel ja kirjeldati varasemate uuringute tulemuste põhjal korduste olemust ja funktsioone laste- ja sisendkeeles.

Ema ja laste vahelisi kordusi analüüsiti nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Analüüsi käigus selgus, et kahe helisalvestise peale oli emal ülekaalukalt rohkem kordusi kui lastel. Ema ja laste vahelised andmestikud ei olnud võrdsed, seega võrreldi andmete osakaale. Vanemat last (kodeeritud salvestiste ajal vanuses 3;1.27–3;2.31) korrates oli emal kõige rohkem küsivaid kordusi (38%), noorema lapse (kodeeritud salvestiste ajal vanuses 1;4.0–1;5.2) puhul kasutas ema küsivaid kordusi ainult 6% kordadest, mida selgitati sellega, et ühesõnaliste lausungite arenguperioodis oleva lapse lausungite põhjal on keeruline küsimusi esitada. Nooremat last korrates kasutas ema kõige enam otsest kordust (36%), sest lapse lausungitel puudus reeglina kontekst ja ema kordas last otse järgi, et kinnitada lapsele, et teda kuulatakse. Ema korrates kasutas vanem lapse enim täiendust (40%), noorem laps kasutas ema korrates aga kõige rohkem otsest kordust (85%). Vanema lapsega suheldes oli ema korduse sisuna ülekaalukalt fraas (62%), samas noorema lapsega suheldes oli ema korduste hulgas fraasi väga vähe (8%), mida sai taaskord selgitada sellega, et lapsed asusid keeleliselt erinevates arenguperioodides. Mõlema lapse kordustes esines kõige rohkem nimisõna (vanemal lapsel 38% ja nooremal 45%).

Siinse töö tulemused ei ole ammendavad ja teema edasi uurimiseks on mitmeid võimalusi: valimisse saaks kaasata rohkem emasid ja lapsi, suurendada salvestiste hulka, et võimaldada analüüsida arengust tingitud erisusi korduste esinemises sisend- ja lastekeeles ning korduste sisuna saaks vaadelda lisaks näiteks semantikat.

Kirjandus

Ambridge, Ben, Elena V. M. Lieven 2011. Child Language Acquisition. Contrasting Theoretical Approaches. New York: Cambridge University Press.

Argus, Reili 2003. Lastekeelest ja selle uurimisest. – Oma Keel 1, 26–32.

Argus, Reili 2008. Eesti keele muutemorfoloogia omandamine. Analüütiline ülevaade. Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 19. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Argus, Reili, Helen Kõrgesaar 2014. Sõnaliigid eesti lapse kõnes ja lapsele suunatud kõnes. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 10, 37–53, <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa10.03>.

Balčiūnienė, Ingrida 2007. Parental reactions to the morphologically correct and incorrect utterances of children. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 3, 47–55, <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa3.03>.

Bannard, Colin, Elena Lieven 2009. Repetition and reuse in child language learning. – Formulaic Language. Vol. 2: Acquisition, loss, psychological reality and functional explanations. Ed. Roberta Corrigan, Edith A. Moravcsik, Hamid Ouali, Kathleen M. Wheatley. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 299–321.

CHILDES; <https://childes.talkbank.org/>. Vaadatud 23.05.2021.

Hennoste, Tiit 2000. Suulise eesti keele uurimine: transkriptsioon, taust ja korpus. – Keel ja Kirjandus 2, 91–106.

Kapanen, Airi 2014. Sissevaade varasesse eesti keele süntaksi omandamisse. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 10, 139–155, <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa10.09>.

Kommunikatsioonipuuded... = Kommunikatsioonipuuded lastel ja täiskasvanutel: märkamine, hindamine ja teraapia 2016. Toim. M. Padrik, M. Hallap. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kõrgesaar, Helen 2008. Hoidjakeelele omastest joontest ning selle dünaamikast. – Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Kõrgesaar, Helen 2016. Eesti hoidjakeele pragmaatilised erijooned ja dünaamika ning mõju lapse kõne arengule. Doktoritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Kõrgesaar, Helen, Airi Kapanen 2015. Kui lapsega ei räägi üksnes ema: valik termineid eesti lastekeele ja hoidjakeele kohta. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 11, 177–188, <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa11.11>.

Kütt, Andra 2015. Eesti keelt emakeelena omandavate laste (vanuses 6–7 eluaastat) sõnavara sotsiolingvistiline uurimus. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Kütt, Andra 2020. Ema haridus ja pere elukoht eesti keelt emakeelena omandava lapse kasvukeskkonna mõjutajana. – *Philologia Estonica Tallinnensis* 5, 196–234, <https://doi.org/10.22601/PET.2020.05.07>.

Zupping, Sirli, Maigi Vija 2015. Kordused lapsekeeles ja sisendkeeles. Ettekanne 14. rakenduslingvistika kevadkonverentsil. Sõna ja grammatika. 23.-24. aprill 2015.

Tulviste, Tiia 2008. Kõne areng. – Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Toim. Eve Kikas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 39–52.

Vaik, Kristiina, Virve-Anneli Vihman 2017. Eesti lastekeele korpuse morfoloogilise märgendamise kitsaskohtadest. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 13, 205–221.

Vihman, Virve-Anneli 2018. Pilk laste keeleomandamisele. Teoreetilistest alustest ja kvantitatiivsetest lähenemistest. – *Keel ja Kirjandus* 8–9, 622–642.

Vija Corpus; <https://doi.org/10.21415/T5QS41>.

Repetitions between two young children and their caregiver. Summary

This bachelor's thesis focuses on repetitions in input and child language. The thesis is based on a constructivist approach, which emphasizes the importance of analyzing input and child language side by side. Estonian child language acquisition and repetition has not been thoroughly studied. The thesis builds upon previous studies by Helen Kõrgesaar (2016) and Sirli Zupping and Maigi Vija (2015). This study aims to determine which repetitions appear between a mother and her two children and which functions those repetitions have.

In order to investigate this phenomenon, spontaneous conversation was recorded between a mother and two children, aged 1;4.0–1;5.2 and 3;1.27–3;2.31. In two months, seven recordings were made, and two of them were transcribed. All the repetitions from the two transcriptions were analyzed quantitatively and qualitatively.

The analysis showed that the mother used more repetitions than the children. In repetitions to the older child mother used the repetition as a question 38% of the repetitions. For the younger child that quantity was a lot lower, at only 6%. This could be explained by that younger child having mostly produced one-word utterances, and there was no need for questions. The mother and the younger child mainly used direct repetition of each other's utterances (36% from mother to child and 85% from child to mother). The mother repeated phrases of the older child in 62% of the examples, but only 8% for the younger child. The older child also repeated the mother's multiword phrases 30% of the time, but the younger child did not repeat any phrases longer than a single word. This again shows that children's age influences repetitions in input and child language.

The results of this thesis are not definitive. This topic has more potential for further research. For example, more mothers and children should be investigated, and the time scale should be extended to include more language development periods.

Lisad

Lisa 1. Näide 11.10.2020 salvestise transkriptsioonist

M – laps M (3;1.27)

K – laps K (1;4.0)

E – ema

M: teen neile uhe [: ühe] {-}

E: peidus

K: sisse

E: sisse

K: ot ut

E: uih (.) jaa tasa=tasa vata=et=sa jalgadega katki=ei=teeks (.) maja (.) näe panid
sisse (.) kus on

K: oe

E: oi kuku:

K: tädä

E: oih (.) oi läks kogemata katki maja=su=käsi ei mahtunud

K: ää

E: käsi ei mahtunud läbi sealt tibu

(...)

E: no:h [proovi uue-]

M: [ma=i=u] K /nimi muudetud/ peale nii pahane

E: aitäh et sa ei ole pahane ta on lihtsalt veel väike ta [peab] veel harjutama

K: [sisse]

E: panid sisse K /nimi muudetud/ jah

K: oi (.) [pitu (.) pitu (.) pitu] [: peitu, peitu, peitu]

E: [mis sina seal mängid]

(...)

E: peitu paned njo pane peitu

K: oi

E: oi (.) peitu

(...)

K: peitu

E: [peitu]

K: [oi:]

(...)

K: peitu

E: peitu

M: mul piisa [: piisavalt] kutsesid [: klotse] unnikus [: hunnikus] (.) mul on nii palju
neid [kutse] [: klotse]

E: [sul on] piisavalt jah (.) siis on hästi

K: peitu (.) oi (.) ää [: ära] kadus

E: ära kadus jah

Lisa 2. Näide 13.11.2020 salvestise transkriptsioonist

M – laps M (3;2.31)

K – laps K (1;5.2)

E – ema

U – uurija

K: issi

M: he he (.) mett

K: hallu (.) tere

E: aa (.) mhmh

M: mesi on hea

E: \$ üks hakkas helistama jälle \$

U: kes hakkas helistama

E: selle (.) \$ termomeetriga \$

U: aa

E: allo (.) tere hehe

(...)

E: ära uus-

M: huvitab miks ta esi- (.) stab [: helistab]

U: võta üks lusikas [palun]

M: [tahan] suu: (.) tükk

E: pika sabaga tahad vä

K: tere

M: jah

K: mhmh

E: pika sabaga on siin (.) palun kullake

K: tere (.) kullake

E: kullake

K: kahvel

E: sa tahad ka lusikat vä

K: kahvel

U: kahvlit

E: e- (.) see kahvel ongi lusikas meil ka

U: aa

E: sulle ka kahvel jah (.) palun lusikas kahvel

(...)

E: oi (.) sa pead teise käega kinni hoidma

K: kooki

E: see (.) mesi (.) on natukene kõva (.) ossa (.) sa (.) panid selle lusika päris sügavale seda on nüüd raske kätte saada

K: apsu [: ampsu]

E: ampsu soovid sina (.) njo (.) võta ampsu (.) oi (.) rahulikult sega (.) natuke läks üle ääre

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karmen Grigor

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kordused ema ja kahe väikelapse suhtluses“, mille juhendaja on Virve-Anneli Vihman, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karmen Grigor

24.05.2021